

Πνευματικές σχέσεις Ρωσίας και Ελλάδας: Βαλαάμ και Άθως: έκθεση στην Ελληνοαμερικανική Ένωση

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ορθόδοξη πίστη

Η Ελληνοαμερικανική Ένωση φιλοξενεί την έκθεση «Πνευματικές σχέσεις Ρωσίας και Ελλάδας: Βαλαάμ και Άθως», από τις 10 έως τις 29 Νοεμβρίου 2014.

Επί πολλούς αιώνες τα έθνη της Ρωσίας και της Ελλάδας συνδέονται με την κοινή τους ιστορία, τον πολιτισμό και τη θρησκεία. Οι φωτογραφίες που παρουσιάζονται σ' αυτήν την έκθεση από τα δύο κέντρα πολιτισμού και ορθοδοξίας, της Ιερας Μονής του Βαλαάμ και του Αγίου Όρους στον Άθω, αποτελούν μια ιστορική μαρτυρία για την πνευματική ζωή και τη διάδοση του χριστιανισμού και του μοναχισμού στις χώρες μας, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο διατηρείται και μεταδίδεται η ζωντανή πνευματική παράδοση από γενιά σε γενιά.

Βάση της έκθεσης αποτελεί το κλασικό υλικό των δύο παγκοσμίως γνωστών τόπων του μοναχισμού, και συγκεκριμένα οι φωτογραφίες από τα δύο λευκώματα:

«Τα τοπία της Ι.Μ. Βαλαάμ» του 1887 από τη συλλογή της Ρωσικής Εθνική Βιβλιοθήκης και το «Ιερές Μονές και Σκήτες του Αγίου Όρους» του 1881, που προσφέρθηκε δώρο στον Μεγάλο Πρίγκιπα Κωνσταντίνο Κωνσταντίνοβιτς Ρομάνωφ. Το υλικό του τελευταίου λευκώματος προέρχεται από τον εκδοτικό οίκο «Indrik» (Μόσχα), ο οποίος και πραγματοποίησε την αντίστοιχη έκδοση. (βλέπε: 3778 - Δημοσιοποίηση φωτογραφιών του εργαστηρίου της Ιεράς Μονής Αγίου Παντελεήμονος (19ος αιώνας) από την Αγιορειτική Φωτοθήκη)

Οι ιστορικοί δεν συμφωνούν για τη χρονολόγηση της ιδρύσεως του μοναστηριού του Βαλαάμ. Μερικοί την συνδυάζουν με την εποχή της Βαπτίσεως των Ρώσων, ενώ άλλοι την ανάγουν σε μεταγενέστερη περίοδο. Στα χρόνια της ακμής της, τον 15ο-16ο αιώνα, η Ι.Μ. Βαλαάμ ήταν κέντρο και πρότυπο μοναχικού βίου για το ολόκληρο Βορρά, όπως η Λαύρα των σπηλαίων του Κιέβου στη νοτιοδυτική περιοχή της Ρωσίας και η Λαύρα του Αγίου Σεργίου στο κεντρικό της μέρος.

Μετά την καταστροφή του το 1611, το μοναστήρι ερήμωσε για σχεδόν 100 χρόνια, μέχρι το 1715, όπου ακολούθησε το διάταγμα του Πέτρου του Μεγάλου για την αναστήλωση της Μονής. Έτσι ξεκίνησε η αναγέννηση της Μονής, χτίστηκαν οι ναοί, εξωκκλήσια, σκήτες, ξενοδοχείο για προσκυνητές. Το μοναστήρι δεχόταν τους προσκυνητές του με πατρικό τρόπο· τους έδινε φαί, σιτάρι και σπόρους για σπορά δημητριακών, χορτάρι, λαχανικά, αλλά και χρήματα. Το βαρύ χειμώνα, άνθρωποι χωρίς παπούτσια και ζεστά ρούχα, πήγαιναν πάνω στην παγωμένη λίμνη μέχρι το Βαλαάμ, για να ζήσουν εκεί κάποιες μέρες από τη μοναστική τροφοδοσία και να λάβουν κάποιο ψυχικό για το δρόμο. Καθώς στην περιοχή δεν υπήρχαν γιατροί και οι ντόπιοι δεν είχανε χρήματα για θεραπεία, το μοναστήρι έδινε και γιατρική βοήθεια.

Σημαντικό γεγονός για το μοναστήρι αποτέλεσε η επίσκεψή του αυτοκράτορα Αλέξανδρου Α΄ το 1819. Η φήμη για τον καλλωπισμό και την καλή οργάνωση του μοναστηριού διαδόθηκε όχι μόνο μέσα στην ορθόδοξη Ρωσία, αλλά ξεπέρασε και τα όριά της. Οι φιλοξενούμενοι έρχονταν ακόμη και από μοναστήρια του Αγίου Όρους. Το 1858 η βασιλική οικογένεια επισκέφθηκε την Ι. Μονή. Ο 19ος αιώνας έγινε η εποχή της ενίσχυσης και της υψηλότερης ακμής του μοναστηριού, την οποία αποτυπώνουν οι φωτογραφίες. Ως μια έξοχη ιστορική πηγή, εικονογραφούν λεπτομερέστατα τα οικοδομήματα και το χρονικό του βίου του μοναστηριού. Στην αρχή του 20ού αιώνα η Ι. Μονή Βαλαάμ είχε 13 σκήτες.

Τα χρόνια των αθεϊστικών διωγμών έσπασαν τις αιώνιες παραδόσεις του μοναχισμού στο Βαλαάμ, όπως και των άλλων μοναστηριών της Ρωσίας. Η παρουσία των φωτογραφιών που διασώζονται και των άλλων μαρτυριών του τέλους του 19ου - αρχής του 20ου αιώνα αποτέλεσαν βοήθημα για μια σωστή

αναστήλωση των οικοδομημάτων του μοναστηριού μετά από τις ταλαιπωρίες, την ερήμωση και τη λήθη που υπέστη τον 20ό αιώνα. Εκτός από την παρουσίαση μιας ιστορικής ένδειξης σχετικά με την όψη των κτιρίων της Μονής, οι φωτογραφίες διατηρούν τη μνήμη εκείνων των παρθενικών τοπίων της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν μια σπάνια μαρτυρία της καθημερινής ζωής του μοναχικού βίου (εργασίες, γεύματα, φάρμακα κλπ.).

Το Άγιον Όρος του Άθω είναι το κεντρικό στήριγμα του ανατολικού χριστιανικού μοναχισμού. Το 2003 ο κ. Γ.Ι. Βζντόρνοφ, αντεπιστέλλον μέλος της Ρωσικής Επιστημονικής Ακαδημίας, βρήκε το αγιορειτικό λεύκωμα στην Πετρούπολη, στα αρχεία του Ινστιτούτου αρχαιολογίας της Ρωσικής Επιστημονικής Ακαδημίας, και πρότεινε να δημοσιευθούν οι φωτογραφίες των μοναστηριών και σκητών του Αγίου Όρους. Όπως έλεγε ο τίτλος του βιβλίου, το λεύκωμα άνηκε στον Κωνσταντίνο Κωνσταντίνοβιτς Ρωμάνωφ και του προσφέρθηκε δώρο κατά το προσκυνηματικό του ταξίδι στο Άγιον Όρος το 1881. Ο Μεγάλος πρίγκιπας Κωνσταντίνος Κωνσταντίνοβιτς έφτασε στο Άγιον Όρος το βράδυ στις 14 Αυγούστου 1881 με την ελληνική σκούνα «Ζεζουαπέ». Από τις 15 μέχρι τις 18 Αυγούστου επισκέφθηκε την Ι.Μ. Αγίου Παντελεήμονος, το Παλιό Ρωσικό, τις Καρύες και το Πρωτείο, τη Σκήτη Αγίου Ανδρέα, την Ι.Μ. Ιβήρων, τη Σκήτη Αγίου Ιλία, τη Σκήτη Ξυλουργού, την Ι.Μ. Βατοπαιδίου και την Ι.Μ. Ζωγράφου. Το λεύκωμα το οποίο προσφέρθηκε στον Μεγάλο πρίγκιπα στις 18 Αυγούστου ήταν στην περιουσία του από το 1881 μέχρι το 1915 και ήταν διατηρημένο στο Μαρμάρινο Παλάτι (Αγία Πετρούπολη). Προς το παρόν το λεύκωμα διατηρείται στην Αγία Πετρούπολη, στο φωτογραφικό αρχείο του Ινστιτούτου ιστορίας του υλικού πολιτισμού. Κατά την πορεία των εργασιών διευκρινίστηκε ότι ακόμη τέσσερα ανάλογα λευκώματα ανήκαν στη βασιλική οικογένεια· στα διάφορα χρόνια προσφέρθηκαν ως δώρα εξ ονόματος της Ρωσικής Μονής Αγίου Παντελεήμονος στον Μεγάλο πρίγκιπα Αλέξιο Αλεξάνδροβιτς, στην αυτοκράτειρα Μαρία Αλεξάνδροβνα, στον αυτοκράτορα Αλέξανδρο Γ΄ και πιθανόν στον αυτοκράτορα Αλέξανδρο Β΄.

Οι φωτογραφίες του Αγίου Όρους από τα βασιλικά λευκώματα είναι ενδεικτικές μιας πρώτης φωτογραφικής λεπτομερειακής προσήλωσης στα αθωνικά μοναστήρια και σε μερικές σκήτες του Αγίου Όρους. Τραβήχτηκαν τα έτη 1867-1872 από τους φωτογράφους και κατοίκους της Ι. Μονής Αγίου Παντελεήμονος, π. Λεόντιο και π. Γεννάδιο, και εκτυπώθηκαν στο εργαστήριο της Ρωσικής Μονής Αγίου Παντελεήμονος. Ο σκοπός των φωτογράφων δεν ήταν μόνο να απεικονίσουν ακριβώς τα οικοδομήματα των αγιορείτικων μοναστηριών και σκητών, αλλά επιθυμούσαν και να αναδείξουν τις ωραιότερες πλευρές των τοπίων και των αξιοθεάτων του Αγίου Όρους. Καμία από τις νυν υπάρχουσες Μονές δεν έχει

διατηρήσει την πρωτότυπη μορφή· από το τελευταίο μισό του 19ου μέχρι την αρχή του 20ου αιώνα έγιναν πολλές αλλαγές στα κτίσματα. Την εποχή όμως που τραβήχτηκαν οι φωτογραφίες του λευκώματος του Μεγάλου πρίγκιπα Κωνσταντίνου, οι ανανεώσεις των κτιρίων μόλις είχαν αρχίσει, και γι' αυτόν το λόγο οι μοναδικές αυτές φωτογραφίες παρουσιάζουν το Άγιον Όρος του 17ου-18ου αιώνα, χωρίς τα μεγάλα του καθεδρικά και άλλα μεγάλα κτίσματα.

Ιδιαίτερο θαυμασμό προκαλεί η πρωτοβουλία της αδελφότητας της Ρωσικής Μονής με τον καθηγούμενό της, τον μεγαλόσχημο ιερομόναχο Ιερώνυμο, ο οποίος έδωσε εντολή στον π. Λεόντιο και στον π. Γεννάδιο να απεικονίσουν το Άγιον Όρος σε τέτοιες φωτογραφίες μεγάλου μεγέθους. Από τα τοπία που διάλεξαν οι φωτογράφοι πολλά έγιναν κλασικά και είναι γνωστά από μεταγενέστερα λευκώματα του Αγίου Όρους. Οι φωτογραφίες χαρακτηρίζονται από την απουσία τυχαίων σκηνών, από την πρόθεση να αναδειχθεί κάθε μοναστήρι και σκήτη μέσα από την ωραιότερη θέα, από την επιδίωξη να τονιστούν τα χαρακτηριστικά του μοναστηριού μέσα από το τοπίο αλλά χωρίς να κρύβονται τα μοναδικά οικοδομήματα, και τελικά μέσα από την επαγγελματική δεξιοτεχνία και την απόλυτη σαφήνεια της εικόνας. Παράλληλα, είναι μια πραγματική εικονογράφηση του Αγίου Όρους, όπως διαμορφώθηκε στο μέσο του 19ου αιώνα, μετά από τους εννέα αιώνες που πέρασαν από την αρχή της ιδρύσεως των παλαιότερων του μοναστηριών.

Υπουργείο Πολιτισμού της Ρωσικής Ομοσπονδίας
Multimedia Art Museum, Μόσχα/
Μουσείο «Οίκος Φωτογραφίας της Μόσχας»
Ελληνοαμερικανική Ένωση
Hellenic American University/Hellenic American College

Σε συνεργασία με
το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης
τη Ρωσική Εθνική Βιβλιοθήκη, Αγία Πετρούπολη
τον Εκδοτικό οίκο «Indrik», Μόσχα
Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ «Ημέρες ρωσικού πολιτισμού στην Ελλάδα»

Τοποθεσία: Γκαλερί Χατζηκυριάκος-Γκίκας Ελληνοαμερικανικής Ένωσης,
Μασσαλίας 22, Αθήνα

Ημερομηνία: 10 έως 29 Νοεμβρίου 2014

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα 10/11 από τις 19.00 ως τις 21.00,

Καθημερινές 12:00-21:00 Σάββατο: 10:30-14:30, Κυριακή κλειστά

Είσοδος ελεύθερη

Πληροφορίες: www.thmphoto.gr
www.hau.gr/culture

Πηγή: agioritikesmnimes.blogspot.gr